

Valodas traucējumi un to ietekme uz valodas apguvi, sākot skolas gaitas

Anita Palapa, Gundega Tomele

V.Rūķe-Draviņas atzīst, ka valodas apguve ir pēctecīgs process, un visādi attīstītam bērnam, kas pirmsskolas vecumā iemācījies dzimtās valodas pamatus, arī nākamie gadi nozīmē tālāku valodas paplašinājuma un izsmalcinājuma posmu, lai gan runā, gan rakstos prastu rīkoties ar savu valodu kā labu instrumentu (Rūķe-Draviņa, 1992).

Nepietiekams runas un valodas attīstības līmenis vai traucējumi bērna runas un valodas attīstībā nelabvēlīgi ietekmē bērna turpmāko valodas attīstības gaitu un sekmīgu skolas izglītības programmas apguvi (Tomele, 2010).

Pētījuma mērķis: Noskaidrot pirmsskolas vecuma bērnu valodas traucējumu ietekmi uz valodas apguvi 1. klasē.*

Pētījuma norises laiks:

- I posms – 2018.gada janvāris – 2018.gada aprīlis (D.Stankute, G.Tomele);
- II posms – 2018.gada jūnijs – 2019.gada aprīlis (A.Palapa, G.Tomele).

Pētījuma II posma process:

- pētījuma I posma rezultātu izpēte un analīze;
- pētījuma dalībnieku vecāku aptauja;
- bērnu atlase kontrolgrupai;
- lasītprasmes pārbaude ar DIBELS NEXT testu;
- rakstītprasmes pārbaude un pieļauto kļūdu analīze;
- pētījumā iegūto datu apkopojums, salīdzinājums un analīze;
- secinājumi;
- atgriezeniskā saite pamatgrupas bērnu vecākiem.

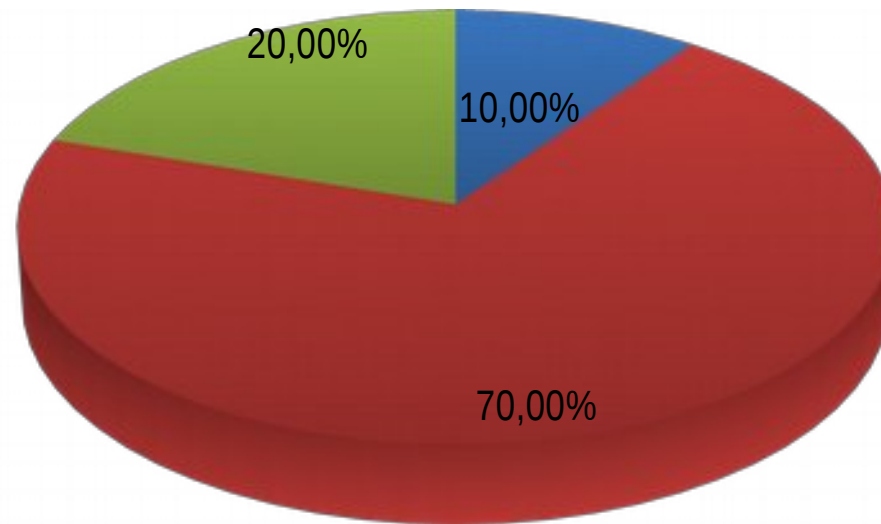
*Pētījums par pirmsskolas vecuma bērnu valodas traucējumu ietekmi uz rakstu valodas apguvi 1. klasē papildina Valsts pētījumu programmā "Latviešu valoda" Nr. VPP-IZM 2018/2-0002 sākto pirmsskolas vecuma bērnu latviešu valodas apguves izpēti.

Vispārīga informācija par pētījumā iekļautajiem dalībniekiem

Pamatgrupa				
Nr.p.k.	Apzīmējums	Dzimums	Diagnoze PII 10.02.2018	Vecums
1.	B	zēns	VSNA – III p.	7,9
2.	C	zēns	VSNA – III p.	8,1
3.	D	zēns	VSNA – III p.	7,4
4.	F	meitene	VSNA – III p.	7,10
5.	G	zēns	VSNA – II p.	7,3
6.	H	zēns	VSNA – III p.	7,4
7.	I	meitene	VSNA – III p.	7,7
8.	L	zēns	VSNA – III p.	7,11
9.	N	meitene	VSNA sekas	7,7
10.	O	zēns	VSNA – III p.	7,1

Kontrolgrupa			
Nr.p.k.	Apzīmējums	Dzimums	Vecums
1.	KB	zēns	7,3
2.	KC	zēns	6,9
3.	KD	zēns	7,1
4.	KF	meitene	7,3
5.	KG	zēns	7,10
6.	KH	zēns	7,6
7.	KI	meitene	7,4
8.	KL	zēns	7,3
9.	KN	meitene	7,4
10.	KO	zēns	7,7

Pamatgrupas vecāku sniegtās atbildes par bērna prasmi pareizi izrunāt visas dzimtās valodas skaņas 1.klases sākumposmā

- Jā (visas dzimtās skaņas izrunā pareizi)
- Nē (visas dzimtās skaņas vēl neizrunā pareizi)
- cits

Lasītprasmes pārbaude

Lasītprasmes pārbaude tika veikta ar DIBELS NEXT testu (latviešu valodas versija) 2018.gada rudenī un 2019.gada pavasarī.

Tika pārbaudītas un izvērtētas sekojošas lasītprasmes apguves funkcijas:

- ✓ burtu nosaušanas raitums (BNR);
- ✓ fonēmu segmentēšanas raitums (FSR);
- ✓ nevārdu lasīšanas raitums (NLR):
 - pareizi nosauktās skaņas (NLR PNS);
 - pareizi izlasītie vārdiem (NLR PIV);
- ✓ tekstu lasītprasme;
- ✓ izlasīto tekstu atstāstīšana.

Pamatgrupas un kontrolgrupas lasītprasmes pārbažu rezultātu salīdzinājums

LASĪTPRASME (DIBELS Next tests)	Pamatgrupas testa salikto punktu vidējie rādītāji	Kontrolgrupas testa salikto punktu vidējie rādītāji
2018.gada rudenis	141,30	254,00
2019.gada pavasaris	147,60	199,70

Diagram illustrating the comparison of reading test results between the experimental group (Pamatgrupas) and the control group (Kontrolgrupas) for the DIBELS Next tests. The data is presented in a table with arrows indicating the direction of change between the two time points (2018.gada rudenis and 2019.gada pavasaris).

For the experimental group (Pamatgrupas), the average score increased from 141,30 in 2018.gada rudenis to 147,60 in 2019.gada pavasaris, indicated by a blue double-headed vertical arrow.

For the control group (Kontrolgrupas), the average score decreased from 254,00 in 2018.gada rudenis to 199,70 in 2019.gada pavasaris, indicated by a red double-headed vertical arrow.

Red double-headed horizontal arrows also indicate the comparison between the experimental and control groups for each time point.

Rakstītprasmes pārbaude

Rakstītprasmes pārbaude tika veikta, rakstot divus diktātus.

Abi diktāti kopā sastāvēja no:

- ✓ 8 teikumiem;
- ✓ 21 vārda;
- ✓ 13 divskaņiem;
- ✓ 30 patskaņiem, no tiem 7 garie patskaņi;
- ✓ 59 līdzskaņiem, no tiem 10 līdzskaņi ir līdzskaņu kopās.

Kļūdas tika grupētas trīs grupās:

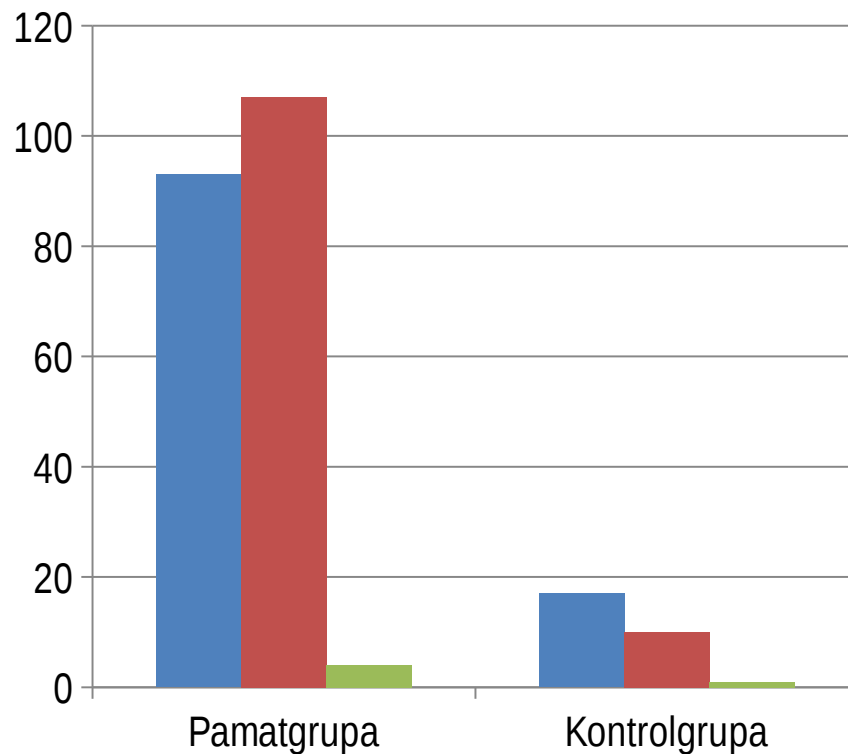
- ✓ vārda skaņu sastāva kļūdas;
- ✓ pareizrakstības kļūdas;
- ✓ citas kļūdas.

Pamatgrupas un kontrolgrupas rakstītprasmes pārbaudes rezultātu salīdzinājums

RAKSTĪTPRASME (2 diktāti)	Pamatgrupas diktātos pieļauto kļūdu skaits	Kontrolgrupas diktātos pieļauto kļūdu skaits
2019.gada pavasaris	204	28

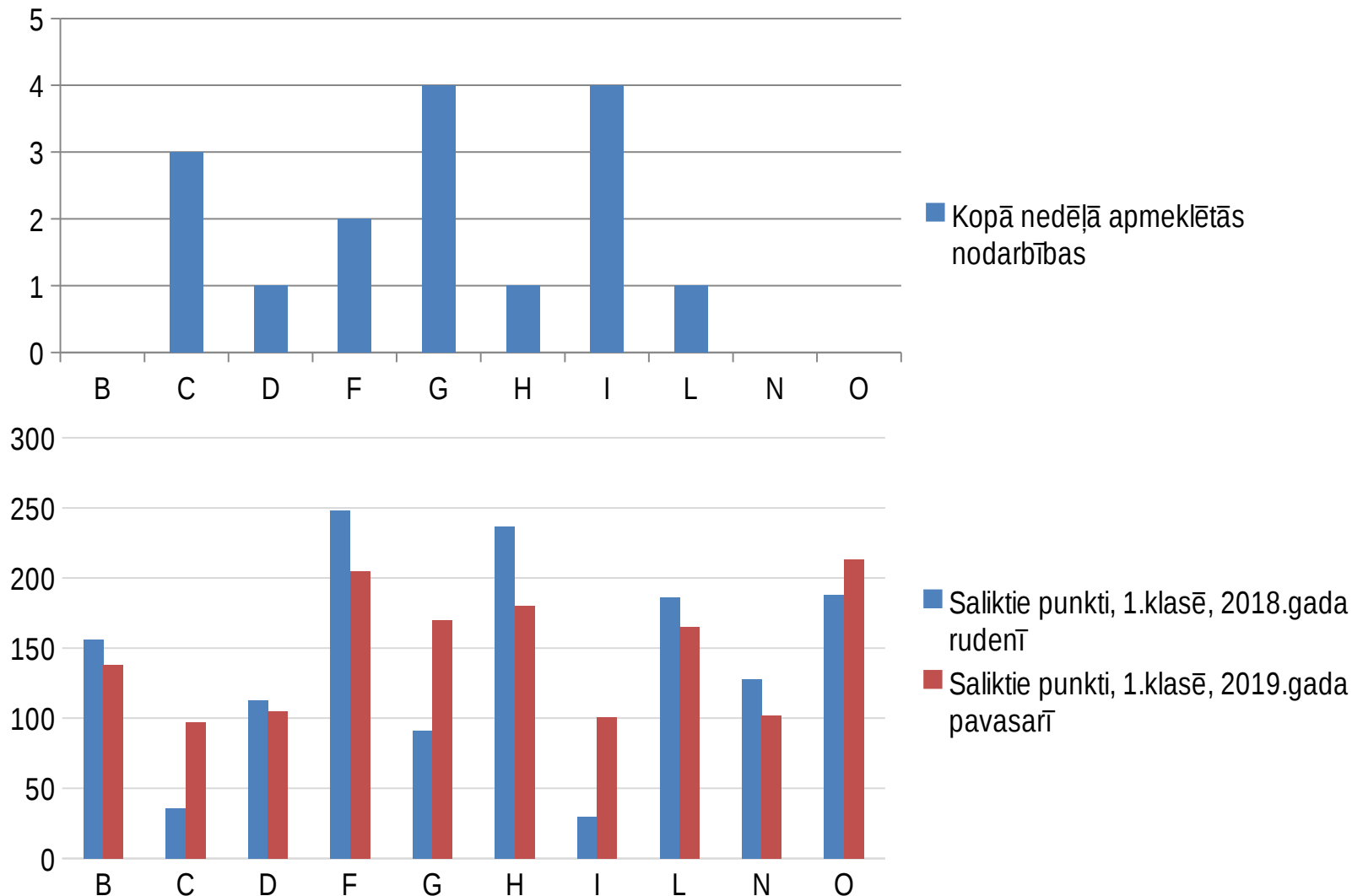
Pamatgrupas un kontrolgrupas dalībnieku rakstītprasmes salīdzinājums

Abās grupās pieļautās kļūdas

■ Pareizrakstības kļūdas
■ Vārda skatu sastāva kļūdas
■ Citas kļūdas

Pamatgrupas bērnu logopēda nodarbību apmeklējuma salīdzinājums ar 1.klases lasītprasmes rezultātiem

Secinājumi (I)

1. Mutvārdu runas un valodas traucējumi ir viens no galvenajiem cēloņiem grūtībām rakstu valodas apguves procesā.
2. Savlaicīgi veikta valodas traucējumu korekcija pirmsskolas vecumā mazina rakstu valodas apguves grūtības un rakstu valodas traucējumu iespējamību skolas vecumā.
3. Fonemātiskās prasmes ir svarīgākās prasmes lasīšanas un rakstīšanas apgūvē. Jo lielāka ir bērna izpratne par vārdu fonoloģisko struktūru, jo ir labāki panākumi lasītprasmes un rakstītprasmes apgūvē.
4. Vecāki ir nepietiekami informēti par nepieciešamajām pamatprasmēm rakstu valodā uzsākot mācības 1.klasē.
5. 1.klases rudens pārbaudes lasītprasmes rezultāti un to salīdzinošā analīze ar pētījuma I posma rezultātiem sagatavošanas klases pavasara pārbaudē apliecina valodas traucējumu negatīvo ietekmi uz agrīnās lasītprasmes apguves procesu kā sagatavošanas posmā pirmsskolā, tā uzsākot mācības 1.klasē.

Secinājumi (II)

5. Tikai 10 % pamatgrupas bērnu jeb bērnu, kas apguva speciālo pirmsskolas izglītības programmu izglītojamajiem ar valodas traucējumiem, mācības 1.klasē uzsāka ar pilnībā izlabotiem skaņu izrunas traucējumiem.
6. Tikai 20% pamatgrupas bērnu 1.klases pavasara pārbaudē ir optimāls agrīnās lasītprasmes līmenis.
7. Pamatgrupas bērniem biežāk sastopamās kļūdas rakstu darbos ir vārda skaņu sastāva kļūdas, kas liecina par nepietiekami attīstītiem fonoloģiskajiem procesiem.
8. Apmeklēto logopēda nodarbību biežums skolas vecumā korelē ar bērna lasītprasmes rezultātu uzlabošanos.
9. Pētījuma II posma rezultāti apstiprina pieņēmumu, ka valodas traucējumi pirmsskolas vecumā negatīvi ietekmē rakstu valodas apguvi 1.klasē.

Atgriezeniskā saite (I)

Pētījuma dalībnieks: G

Klase: 1.klase

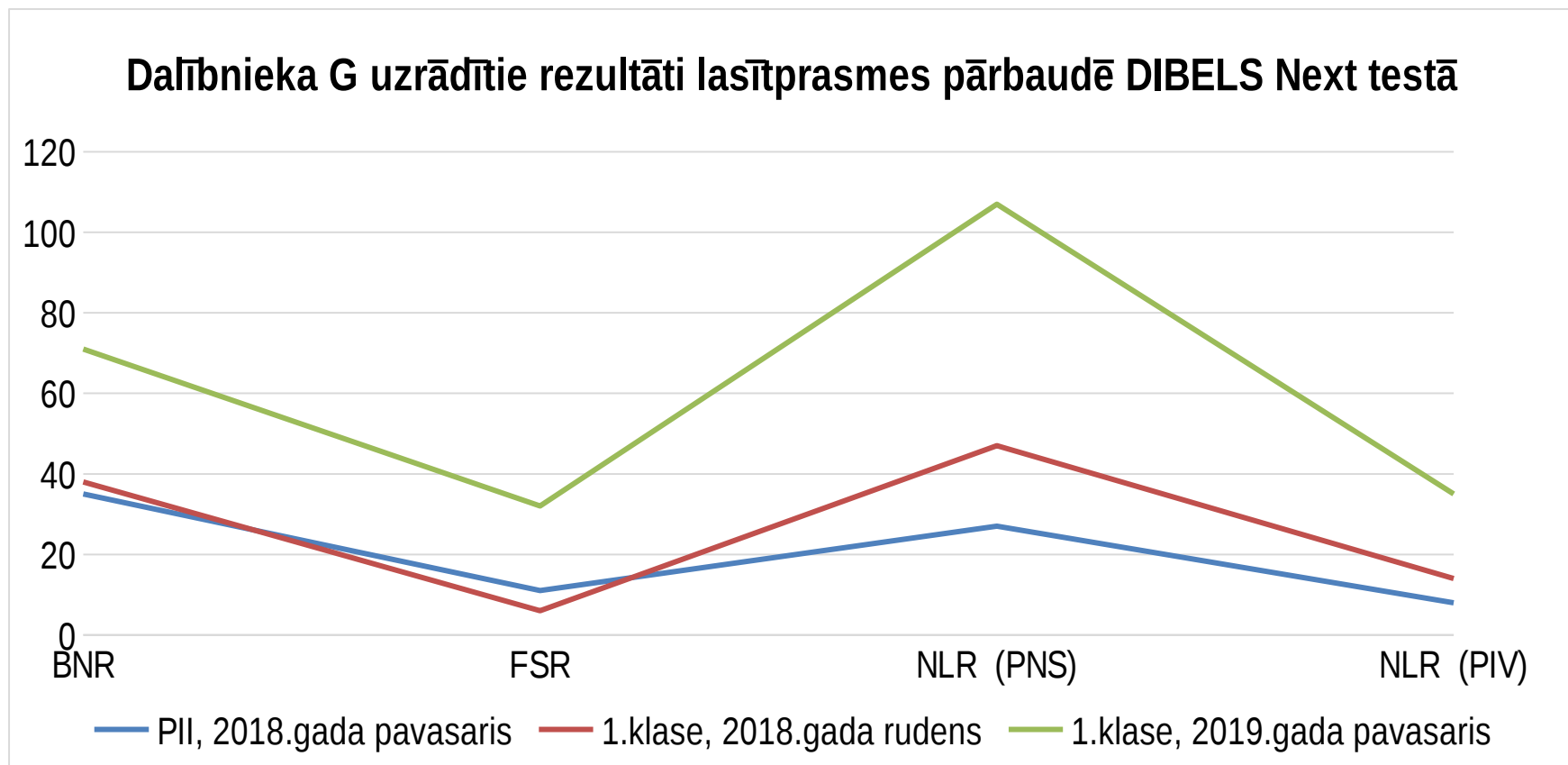
Logopēdiskā diagnoze pirmsskolas izglītības iestādē 2018.gada pavasarī: VSNA II

Apmeklētās logopēda nodarbības nedēļā: 4 (skolā – 3; individuāli – 1)

Lasītprasmes pārbaudes rezultāti:

	2018.gada pavasaris	2019.gada rudenis	2019.gada pavasaris		
	Jūsu bērna rezultāti	Jūsu bērna rezultāti	Jūsu bērna rezultāti	Vidējie rādītāji grupā bērniem ar val.tr. (n=10)	Vidējie rādītāji grupā bērniem bez val. tr. (n=10)
Burtu nosaukšanas raitums (BNR) (pareizi nosauktie burti 1min.)	35	38	71	74,9	74,6 (2018.gada rudenī)
Fonēmu segmentēšanas raitums (FSR) (pareizi nosauktas skaņas dotajā vārdā 1min.)	11	6	32	39,3	65,3 (2018.gada rudenī)
Nevārdu lasīšanas raitums (pareizi nosauktās skaņas 1min.) NLR PNS	27	47	107	99,7	115,5
Nevārdu lasīšanas raitums (pareizi izlasītie vārdi 1min.) NLR PIV	8	14	35	32,2	38,4

Atgriezeniskā saite (II)

Laiks jautājumiem...